

Polovina respondentů byla občany MR a polovina SR, ze slovenských občanů pak jednu polovinu tvořili příslušníci maďarské národnosti. Toto rozdělení se jasně projevilo při dotazu na existenci kontaktů na druhé straně hranice – kladně odpověděla polovina občanů SR (62 % Maďaři, 35 % Slováci) ale jen 25 % občanů MR. Z toho vyplývá, že o kontakty mají zájem více občané SR-Slováci než občané MR. Jednostranné je i dojíždění za studiem, kdy do středních a vyšších škol dojíždějí v drtivé většině slovenští Maďaři do Maďarska.

Ve veřejnoprávním sektoru se silně projevuje nekompatibilita složitých národních systémů školství, veřejného zdravotnictví a správy, která značně komplikuje racionalizaci jejich společného přeshraničního fungování. Potřebám praxe neodpovídají těžkopádné kategorie cizince a tuzemce. Je zde konstatováno, že odstranění hraničních kontrol napomohlo k jistému sblížení, ale v některých aspektech je rozdělení stejné jako předtím. Práce je psána v maďarštině, ale obsahuje obsáhlé slovenské resumé, v elektronické podobě je pak volně k dispozici na stránkách www.foruminst.sk.

Adam Ander

Lesley Chamberlain, **Parník filosofů. Lenin a vyhnání inteligence.** Praha: Mladá fronta 2009. 389 s. ISBN 978-80-204-1683-4

Na podzim roku 1922 vypluly z Petrohradu do německého Štětína lodě *Haken* a *Preussen*, na jejichž palubě opustilo Rusko několik desítek náboženských myslitelů, filosofů, historiků a vědců. Byli mezi nimi, z těch nejznámějších, Nikolaj Berdajev, Semjon Frank, Nikolaj Losskij, Ivan Iljin či Aleksandr Kizevetter. Všichni prošli zatčením a obviněním z kontrarevolučních aktivit. Místo věznění či rovnou fyzické likvidace jim však GPU dalo podepsat prohlášení, že souhlasí vyhoštěním, a informovalo je, že jim v případě návratu hrozí výjimečný trest. Šlo o poslední větší skupinu, která se ještě dostala na Západ. Většina emigrantů opustila Rusko již v prvních letech po revoluci, hlavní exodus nastal s ustupujícími jednotkami Bílé armády na podzim roku 1920. Poté byla cesta ven daleko obtížnější a spolu s utlumením NEP po roce 1923 ustala také praxe výjezdů na léčení či služební pobyty a hranice mezi sovětským Ruskem a západní Evropou se na dlouhá léta neprodyšně uzavírají. Jako poslední memento intelektuální elity „stříbrného věku“ zůstává v Rusku teolog a filosof Pavel Florenskij, jehož osud výmluvně dokládá alternativu nucené emigrace: zatčení a odsouzení na 10 let odnětí svobody, věznění v Soloveckém lágru a nakonec v roce 1937 popravčí kulka. Proč byla ona skupina intelektuálů místo do dobytčáků směrem na Sibiř posazena na „parník filosofů“ směrem na Západ, dosud zůstává jednou z nezáhadnějších epizod raných dějin bolševického Ruska i dějin ruské emigrace.

Britská novinářka a spisovatelka Lesley Chamberlainová zvolila pro zpracování tohoto poutavého tématu žánr literatury faktu. Příběh „parníku filosofů“ má bezpochyby silný narativní potenciál, a podobný přístup je tedy jistě na místě. Z několika důvodů však autorčina touha „vyprávět příběh“ (s. 15), „dát přednost lidským příběhům a jejich významu“ (s. 20) příliš nefunguje, a výsledný dojem je bohužel značně rozpačitý.

První část knihy je věnována událostem, které předcházely samotnému vysídlení inteligence včetně jeho administrativně technického pozadí. Zároveň se autorka pokouší postihnout na osudu vyhnanců atmosféru počátku 20. let. Místo plastického obrazu dramatické doby, která je na jedné straně ve znamení NEP a modernistických výbojů v literatuře i výtvarném umění, kdy se po občanské válce pomalu, ale jistě etabloje bolševická moc a její represivní aparát, se ale „příběh“ hned na prvních stránkách rozpadá do řady drobných etud ze života jednotlivých „hrdinů“, které jsou sice obohaceny o podrobné exkursy do dějin ruské filosofie a řady dalších humanitních oborů a podloženy úryvky z biografické i autobiografické literatury a dobových textů, ale neдрží příliš pohromadě.

Tyto memoárové pasáže jsou navíc založeny na značně zkratkovitých šablonovitých charakteristikách, podle nichž byl filosof Berdajev „mystický individualista“, literární kritik Ajchenvald „impresionistický humanista“, Lunačarskij měl „slabý charakter“ a Nabokov „si nebyl svým názorem příliš jistý“. K tomu jsou plny ideologických klíše odpovídajících nanejvýš mentalitě studené války, kdy autorka rok pobývala v Moskvě jako korespondentka agentury Reuters a podle vlastních slov získala vášeň pro ruskou kuchyni a filosofii. Portréty budoucích vyhnanců jsou navíc zaneseny balastem zcela irelevantních podrobností z oblasti osobních a rodinných vztahů. Dozvídáme se tak např. to, že Berdajevovi byli „svědomitá, staromódní rodina a starali se jeden o druhého“, ale mezi manželi byl „až do konce života založen osudný problém pohlaví“, bytí byli „kvintesencí předfreudovského páru“, ať už to znamená cokoli (vše s. 26–27).

O něco zdařilejší je druhá část knihy, věnovaná jednotlivým centrům ruské meziválečné emigrace – expresionistickému Berlínu, kde docházelo k setkávání a intenzivnímu dialogu spisovatelů emigračních, sovětských i těch stále váhajících; Paříži, tradiční destinaci ruské inteligence, kam se do roku 1925 přesouvá centrum emigračního kulturního i duchovního života; a samozřejmě Praze, centru ruské emigrační vědy a školství.

V části věnované emigrační Praze autorka poměrně strážlivě oceňuje roli „Ruské akce“ na pomoc ruským (ale též ukrajinským a běloruským) emigrantům, která umožnila odbornou činnost řadě vědců a odborníků a zároveň poskytla možnost vzdělání nové generaci inteligence, s níž se počítalo jako s budoucí elitou demokratického Ruska, které nutně vzejde z kataklyzmatu revoluce. Celému projektu však autorka přidává poněkud vyčpělý panslavistický rozměr a přehnaně protiněmecký osten. Zcela scestně pak působí další autorčino zdůvodnění „Ruské akce“, totiž že pozvání konzervativních a liberálních Rusů mělo oslabit probolševické sympatie části navracejících se legionářů a veřejnosti. Je totiž dobře známo, že v Praze se usadila zejména levicová eserská emigrace, a kontakty mezi Čechy a emigrační komunitou byly navíc značně limitované, i když důvodem vzájemného odcizení pravděpodobně nebylo jen to, že „Češi mluvili západoslovanským jazykem plným složitých gramatických pravidel“, který „zněl ruskému uchu nesmírně divně“, či odlišný vzhled Prahy, která „postrádala asiatské charakteristiky Moskvy“ (s. 197). Ruská akce však mimo jiné počítala s využitím kvalifikovaných sil z řad ruské emigrace v Podkarpatské Rusi, což je motivace, která autorce unikla. Daná kapitola je bohužel také zanesena řadou sporných tezí o povaze meziválečného Československa, jako je argumentačně ničím nepodložená teze o zřetelné umělosti československého státu či rozporuplná úvaha o jakémsi

pocitu viny a závazku československé reprezentace vůči bělogvardějcům kvůli zradě, které se na nich dopustily československé legie za občanské války.

Podobně rozporuplná místa je možné najít i v kapitolách věnovaných Berlínu a Paříži, zejména co se týče analýzy dvou „revizionistických“ proudů v ruské emigraci, smenovechovství a eurasijství. Naopak neoriginálnější myšlenkou a také nejzdařilejšími pasážemi knihy jsou části věnované vzájemnému odcizení vysídlců z „parníku filosofů“ a dřívějších dobrovolných emigrantů, které dělily sice jen tři čtyři roky pobytu v Rusku, nicméně i takto relativně krátká doba způsobila, že jejich zkušenost s bolševickým režimem již byla kvalitativně zcela jiná.

Problematicky také vyznívá celkové hodnocení fenoménu „parníku filosofů“, které autorka zakládá na Leninově snaze vytvořit z Ruska rovnostářský a výkonný stát v duchu moderního racionalismu a sekularismu, kterému idealismu a mysticismu náboženských myslitelů a filosofů v tomto záměru překážel. Opozice racionality a progresivismu bolševiků v kontrastu k náboženskému fundamentalismu a mravnímu individualismu vyhnanců pak byla podle ní hlavním motivem k jejich vyhnání ze země. Chamberlainová jde v této úvaze ještě dál a vede paralelu mezi Východem a Západem, přičemž dospívá k názoru, že i západní myšlení postupovalo, byť zcela jinými cestami a z jiných východisek, k ateismu, racionalitě a antiidealismu, proto pro ni získává plavba „parníku filosofů“ univerzální symbolický význam. Z nepochopení principů, na nichž byla vystavěna bolševická moc, pak také vyplývá neustálé rozebírání viny a nevin vysídlců („mnozí [sic] byli naprosto nevinní“ [s. 16], „Co udělal Losskij a jemu podobní?“, „Co na tom bylo špatného?“ [s. 35] apod.), které je v tomto kontextu zcela irelevantní. Namísto toho řada klíčových otázek, včetně té hlavní – proč Lenin v případě dané skupiny intelektuálů zvolil toto značně nestandardní řešení – zůstala nezodpovězena.

Práce L. Chamberlainové mimo to výrazně utrpěla doslova příšerným překladem Jaroslava Kubrychta, který byl v minulosti již jednou za svůj překladatelský počin vyznamenán anticenou Skřípce udílenou Obcí překladatelů za nejhorší překlad roku. Kubrycht nejen že zcela ignoruje syntaktickou a gramatickou stavbu češtiny, a jeho věty tak kulhají na obě nohy; text navíc prokládá řadou lexikálních nesmyslů a překladatelských kiksů typu „střemhlavá kariéra“, „aristokratický kníže“, „obličej mého mužského přítele“ či „producent svazků poezie“ do té míry, že dokáže čtenáře spolehlivě odradit už v osmistránkovém úvodu. V částech, kde se autorka pouští na pole filosofické, literárněvědné či teologické teorie, pak její myšlenky vinou špatného překladu zcela ztrácejí jakýkoli smysl, a tudíž se nedají ani sledovat, natož analyzovat (viz závěrečnou kapitolu). Překladatel se navíc neorientuje ani v základních realích, a tak se setkáme např. s Nabokovovým románem *Marie* (česky známý jako *Mášenka*), „Moskevskou školou lingvistiky“ či „Pražskou lingvistickou školou“ (v obou případech lingvistický kroužek) nebo generací Irise Murdocha (myšlena britská spisovatelka Iris Murdochová). I po formální stránce pak český překlad vykazuje řadu nedostatků, které svědčí o nedbalé redakční práci, ať už jde o nejednotnou transkripci ruských jmen a názvů, jejich nedůsledné vydělování kurzívou nebo o paralelní používání s českými (i anglickými) překlady.

Šance představit zajímavé téma práce tak byla v recenzované knize promarněna hned nadvakrát. Jednak autorčiným přístupem k látce, z něhož jsou sice některé pasáže cenné,

ale celkově ulpívá na povrchu, a jednak nekvalitním překladem, který nejen ubral knize na čtenářské přitažlivosti, ale především zatemnil autorčiny někdy i tak dost nejasné úvahy.

Kateřina Šimová

Stanislava Janáčková, Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. 99 s. ISBN 978-80-86547-95-4

Globální ekonomická recese a s ní spojená krize eurozóny patří v současnosti mezi hlavní problémy západní Evropy. V době, kdy se po Řecku ocitlo na hraně bankrotu Irsko a eurozóna řeší první vážnou krizi od svého založení, se v médiích objevuje množství analýz snažících se vysvětlit současnou situaci. V odborné literatuře se však téma díky své aktuálnosti teprve začíná objevovat. Jedním z prvních titulů, který se zabývá problémy, v nichž se eurozóna nyní nachází, je i práce Stanislavy Janáčkové.

Autorka pracuje od roku 2003 jako poradkyně prezidenta ČR. Je absolventkou Vysoké školy ekonomické a v minulosti působila v ekonomickém ústavu ČSAV, posléze v České národní bance, kde pracovala na analýzách problémů měnové politiky a přijetí eura. Po odchodu z ČNB externě spolupracovala s Radou vlády pro ekonomickou a sociální strategii. Z jejich dosavadních prací je nejvýznamnější „Svazující integrace: Česká republika ve stále těsnější Evropské unii“, vydaná v roce 2005.

Kniha „Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa“, kterou předkládá, se tedy zaměřuje na problematiku, na niž se dlouhodobě specializuje. S tím souvisí i struktura publikace – jde o sborník textů, který shrnuje autorčiny texty z let 2007 až 2010 (velká část z nich byla pro časopis Euro). Ty jsou za sebou více méně chronologicky uspořádány, a sledují tak globální ekonomický vývoj v posledních letech. Práce je rozčleněna na tři hlavní kapitoly. První s názvem „Varovné signály“ charakterizuje dosavadní fungování eurozóny a možnosti eventuálního přijetí eura Českou republikou, čemuž se autorka věnuje i dále v textu. Obsahem druhé kapitoly je problematika světové finanční krize – Janáčková sleduje jak její příčiny, tak následné reakce vlád států. Třetí kapitola se pak zabývá již výhradně eurozónou v krizi, a je tedy z časového hlediska nejaktuálnější.

Vrátíme-li se ještě stručně k autorce, můžeme poměrně snadno určit její základní ideologicko-orientaci z ekonomického hlediska jako liberální. To potvrzuje jak její pozice poradkyně prezidenta ČR i vydavatelství, ve kterém kniha vychází. Není také jistě náhodou, že předmluvu napsal právě Václav Klaus. Její postoj k Evropské unii, potažmo eurozóně, je tak dosti kritický, není však a priori negativní – autorka uznává i úspěchy, kterých eurozóna dosáhla.

Svou základní tezi autorka formuluje v krátké úvodní kapitole o dvou odstavcích. Podle Janáčkové eurozóna v současnosti čelí nejen dluhové krizi a krizi důvěry, ale zároveň i krizi vnitřního uspořádání a hospodářských pravidel. Eurozóna se podle ní stává jiným útvarem, než jakým byla při svém vytvoření. Z toho plyne zásadní důsledek pro státy, které se do ní zavázaly před lety vstoupit – včetně České republiky (s. 9). Otázka přijetí eura Českou re-